עין משפט נר מצוה

יז א ב ג מיי' פ"ה מהל' איסורי ביאה הלכה יד ועי' במ"מ סמג לאוין קיא טוש"ע י"ד סימן קפח סעיף ד:

◆

מוסף רש"י

אם נמוחו טמאה. משום נדה, **דדם הוא** (לעיל כא.). **כמה היא שרייתן.** דנימא אי הדרא בכי האי שיעורא לחין נינהו (לקמן נד:). **בפושרין מעת לעת.** אבל אי בעי טפי מים חמים או יותר ממעת לעת, יבשין הן (שם). **לפתיחת הקבר.** הרחם, **בלא דם.** דם לידה (לעיל כא.). **זו היא שיבה זו היא ביאה.** מפרש בתו"כ מה ביאה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע, אלמא גמרינן גזרה שוה כה"ג, ואע"ג דלא דמו בתיבות הואיל ושניהם לשון ביאת הבית הן, ויש לשונות אחרים אבל זה עיקר (מנחות ד. ועי' רש"י ערובין נא. בארוכה). **לאפנויי.** צריך שתהא גזירה שוה זו מב' תיבות מופנין למדרש זה, שלא יהו צריכין לגופן ומאחר שמופנין ללמוד גזירה שוה הוה ליה כמאן דכתיב דרשא בקרא בהדיא ואין משיבין עליה (שבת סד. עי"ש).

◆

תוס' הרא"ש

זיבה ודוקא לענין סתיר' מיעטיה קרא אבל לשאר דברים הוי כצחצוחי זיבה גמורה תדע מדאמרינן בעל קרי שלא הטיל מים לכשיטיל מים טמא לפי שאי אפשר בלא צחצוחי קרי אלמא חשיבי צחצוחין כאילו היה בעין. עוד אמרינן בפ' מצות חליצה יבמה שרקקה דם תחלוץ לפי שאי אפשר בלא צחצוחי הרוק אלמא חשיבי צחצוחין כרוק בלא ריבוי דקרא: **הרואה** דם יבש מהו. הא דלא פשיטא ליה ממתניתין דהמפלת חתיכה כדא"ר יהודה בין כך ובין כך טמאה משום דאיכא דמוקי לה דפליגי בדאיפשר לפתיחת הקבר בלא דם: **הא** נמי תנינא כו'. אם נימוחו טמאה. תימה הא לאו יבש מעיקרא הוא דאפי' הנך דתנן לקמן בפ' דם הנדה שרץ ונבלה מטמאין לחין ולא יבישים. תנן התם אם יכולין לשרות ולחזור כמות שהן מטמאין יבשין וכ"ת התם במעת לעת הכא לימים הרבה והא מיבעיא לן בשמעתין אי אמרינן בהא מעת לעת או לא וי"ל דנהי דלא חשיב לקמן יבש מ"מ משמע ליה אי הוה דרשי כי יזוב מידי דדאיב הוה לן למעוטי נמי האי דהשתא מיהא לאו דאיב הוא ופריך ליה דעל כרחי' לא אמרינן הך סברא דנימוחו מיקרי [ג"כ] יבש מעיקרו דא"כ אפילו לא נימוחו נמי דאא"ב דיבש מעיקרו טהור ניחא לי דלא נימוחו טהורה אבל בנימוחו קרינן ביה שפיר כי יזוב כיון דמידב דאיב ע"י שרייה אלא אי אמרת דנימוחו חשיב יבש מעיקרו ואפ"ה טמאה דלא בעי' מידב דאיב א"כ כי לא נימוחו נמי: **אמרו** אשה זו מכה יש לה בתוך מעיה כו'. לא שהיה ברור לרופאים שהיה לה מכה בתוך מעיה דא"כ אפילו אם נימוחו טהורה כדאמרינן לעיל הרואה דם מחמת מכה אפילו בתוך ימי נדתה טהורה. אלא אמרו הרופאים אולי אשה זו מכה יש לה בתוך מעיה ויבדק הדבר ע"י הטלת מים אם נימוחו דם נדה הוא ולא בא מחמת מכה וכן ההוא עובדא דשומא: **שרץ** ונבלה דאקושי בעינן מעת לעת. ותימה והא דם נדה נמי קתני לקמן בהדי אינך דפ' דם הנדה דלא מיקרו יבשים אלא במעת לעת וי"ל דהתם מיירי בדם הנדה שעל הבגד שנתייבש הרבה אבל דם באנפי נפשיה הוי רכיך. ומיהו תימה דלקמן נמי קתני רוק וזוב וניעו דרכיכי נינהו וי"ל דמ"מ אקושי נינהו טפי מאינך דהכא דהנהו התחילו להתייבש זה כמה ימים אבל דם דהכא שיצא יבש מן הרחם אינו רגיל להתייבש זמן גדול קודם צאתו: **וניפלוג** נמי ר' יהודה בהא. אדגים וחגבים פריך אבל בקליפה ושערה לא שייך ביה פתיחת הרחם אבל משינויא דר' יוחנן נ"ל דקאי אפילו ארישא דקליפה ושערה דהא ברישא מטמא ר' יהודה בכל ענין ולא קאמר תטיל למים וקליפה שערה ועפר כולהו בריה דלא עביד דם דקריש והוי כי הני: **הואיל** ונאמר בהם יצירה כאדם. ותימה בהמה דלא נאמר בה יצירה מא"ל וי"ל הא אמרינן בפ' המקשה בהמה טהורה בכלל חיה טהורה ליצירה והתם דפריך הניחא

אם נמוחו טמאה. וא"ת והא לא מיקרי יבש דהא הנך דתנן בפ' דם הנדה (לקמן דף נד:) דמטמאין לחים ואינן מטמאין יבשים תני התם אם יכולים לשרות ולחזור לכמות שהיו מטמאין כדאמר התם ויש לומר דמכל מקום פשיט שפיר דלא אמר כי יזוב דמה דמידב דייב אי נמי התם איירי בלחים ונתייבשו והכי אע"ג דנתייבשו כיון שיכולין לחזור לכמות שהיו מטמאין אבל הכא בלחים ונתייבשו לא קמיבעיא ליה אלא ביבש מעיקרו ואפילו אם יכול להיות נימוח במים:

אבל דם דרכיך לא. וא"ת והא דם הנדה נמי קתני לקמן בהדי אינך דפרק דם הנדה (דף נד:) וי"ל דהתם מיירי בדם הנדה שנפל על הבגד ונתייבש ביותר אבל דם הנדה באפי נפשיה הוי רכיך וע"ק דהתם קתני רוק וזוב וניעו דרכיכי וי"ל דמ"מ אקושי נינהו טפי מדם דאינהו התחילו ליבש זה כמה ימים דרגילין להתייבש קודם יציאתם אבל דם אינו רגיל להתייבש קודם יציאתו מן הרחם: **או** דלמא לא שנא. תימה דבפרק דם הנדה (לקמן דף נו.) תניא רשב"ג אומר בפושרין מעת לעת ואמאי לא אשמועינן רבותא טפי דאפי' לא יחזור ע"י פושרין מעת לעת אלא על ידי מיעוך טמא לרשב"ג דהא אפי' לגבי דם חשיב מיעוך כל שכן בנבלה ושרץ דאקושי דע"כ ע"י מיעוך נימוח טפי מפושרין דהא אפילו את"ל דרבנן בעו מעת לעת במיעוך ע"י הדחק לא חשיב דם לרבנן:

ליפלוג נמי רבי יהודה בהא. אשערה וקליפה לא פריך דליפלוג רבי יהודה דמועטין נינהו ולא שייך בהו פתיחת קבר: **הואיל** ונאמרה בהו יצירה. אף על גב דבבהמה לא כתיב בה יצירה הא אמרי' בבהמה המקשה (חולין דף עא.) דבהמה טהורה בכלל חיה טהורה ליצירה: **המפלת** דמות תנין. הוה מצי למנקט דגים סתמא דבקרא דויברא את התנינים כתיב נמי כל נפש חיה הרומשת אשר שרצו המים אלא נקט תנין לפי שהוא סמוך לויברא: **זו** היא שיבה זו היא ביאה. וא"ת אמאי לא משני ה"מ היכא דליכא דדמי ליה כו' וליכא למימר דה"פ דלילף תרוייהו יצירה ובריאה לטמא בהמה ודגים דע"כ לא נתקבלה ג"ש אלא חדא מינייהו מדקאמר לקמן שבקינן מופנה מצד אחד וילפינן ממופנה מב' צדדים וי"ל דעיקר קושיא אועוד סמיך[מ]: **התם** ביבשה כתיב. תימה וכי לא ידע דביבשה כתיב דקרא דתנינים כתיב בחמישי והאי בששי:

וילפינן

אם נמוחו טמאה א] אי הכי בלא נמוחו נמי אמר רבה כי לא נמוחו בריה בפני עצמה היא ומי איכא כי האי גוונא אין והתניא [א]א"ר אלעזר בר' צדוק שני מעשים העלה אבא מטבעין ליבנה מעשה באשה שהיתה מפלת כמין קליפות אדומות ובאו ושאלו את אבא ואבא שאל לחכמים וחכמים שאלו לרופאים ואמרו להם אשה זו מכה יש לה בתוך מעיה שממנה מפלת כמין קליפות תטיל למים אם נמוחו טמאה ושוב מעשה באשה שהיתה מפלת כמין שערות אדומות ובאה ושאלה את אבא ואבא שאל לחכמים וחכמים לרופאים ואמרו להם שומא יש לה בתוך מעיה שממנה מפלת כמין שערות אדומות תטיל למים אם נמוחו טמאה אמר ריש לקיש [א]ובפושרין תניא נמי הכי תטיל למים ובפושרין רשב"ג אומר ממעכתו ברוק על גבי הצפורן מאי בינייהו אמר רבינא [ב]מעוך על ידי הדחק איכא בינייהו התם תנן [ב]כמה היא שרייתן בפושרין מעת לעת הכא מאי מי בעינא מעת לעת או לא שרץ ונבלה דאקושי בעינן מעת לעת אבל דם דרכיך לא או דלמא לא שנא [ג]תיקו: המפלת כמין דגים: וליפלוג נמי רבי יהודה בהא אמר ריש לקיש במחלוקת שנויה ורבנן היא ורבי יוחנן אמר אפילו תימא רבי יהודה עד כאן לא קאמר רבי יהודה התם אלא גבי חתיכה דעביד דם דקריש והוי חתיכה אבל בריה לא הוי ולהך לישנא דא"ר [ג]יוחנן באי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם קמיפלגי לפלוג נמי ר' יהודה בהא מאן דמתני הך לישנא מתני הכי רבי יוחנן וריש לקיש דאמרי תרוייהו במחלוקת שנויה ורבנן היא: המפלת כמין בהמה [וכו']: אמר רב יהודה אמר שמואל מ"ט דר' מאיר הואיל ונאמרה בו יצירה כאדם אלא מעתה המפלת דמות תנין תהא אמו טמאה לידה הואיל ונאמר בו יצירה כאדם שנאמר [1]ויברא אלהים את התנינים הגדולים אמרי דנין יצירה מיצירה ואין דנין בריאה מיצירה מאי נפקא מינה הא [ד]תנא דבי רבי ישמעאל [2]ושב הכהן [3]ובא הכהן זו היא שיבה זו היא ביאה ועוד נגמר בריאה מבריאה דכתיב [4]ויברא אלהים את האדם בצלמו אמרי ויברא לגופיה וייצר לאפנויי ודנין יצירה מיצירה אדרבה וייצר לגופיה ויברא לאפנויי ודנין בריאה מבריאה אלא וייצר מופנה משני צדדין מופנה גבי אדם ומופנה גבי בהמה ויברא גבי אדם מופנה גבי תנינים אינו מופנה מאי מופנה גבי בהמה אילימא מדכתיב [5]ויעש אלהים את חית הארץ וכתיב [6]ויצר [ה'] אלהים מן האדמה כל חית השדה גבי תנין נמי אפנויי מופנה דכתיב [5]ואת כל רמש האדמה וכתיב [1]ויברא אלהים את התנינים הגדולים רמש דכתיב התם דיבשה הוא ומאי נפקא מינה בין מופנה מצד אחד למופנה משני צדדין נפקא מינה דאמר רב יהודה אמר שמואל [ה]משום רבי ישמעאל כל גזרה שוה שאינה מופנה כל עיקר אין למדין הימנה מופנה מצד אחד [ו]לרבי ישמעאל [ז]למדין ואין משיבין לרבנן למדין ומשיבין מופנה משני צדדין דברי הכל למדין ואין משיבין ורבי ישמעאל מאי איכא בין מופנה מצד אחד למופנה משני צדדין נפקא מינה דהיכא דאיכא מופנה מצד אחד ומופנה משני צדדין שבקינן מופנה מצד אחד

וילפינן

אם נמוחו טמאין. דדם הוא. אלמא אע"ג דכי חזיתיה יבש היה כעפר: **בריה בפני עצמה.** ולא דם: **כי האי גוונא.** מפלת כמין שערות וקליפות: **מטבעין.** שם העיר: **קליפות.** גלדי המכה: דרך שומא להיות בה שער: **ובפושרין.** דאי בדק בצונן ולא נימוח לא מטהרינן לה בהכי דדילמא אי היה בפושרין הוה נימוח: **מאי בינייהו.** מאי פלוגתייהו: **ע"י הדחק.** לת"ק אי נימוח מאליו הוא דהוי דם אבל נימוח על ידי מיעוך לאו דם הוא ולרבן שמעון אפילו נימוח ע"י מיעוך נמי דם הוא: **כמה היא שרייתן.** בפ' דם הנדה[ז] השרץ והנבלה מטמאין לחין ואין מטמאין יבשין ואם יכולין להשרות ולחזור לכמות שהיו טמאין וכמה היא שרייתן כו': **דאקושי.** קשים: **לא.** בעינן מעת לעת אלא או יום או לילה ואם לא נמוחו טהורים: **וליפלוג נמי ר' יהודה בהא.** ונימא בין כך ובין כך טמאה דהא טעמא דר' יהודה אוקמינן[ח] דאי אפשר לפתיחת הקבר בלא דם: **במחלוקת שנויה.** משנה זו שנויה במחלוקת דלאו סתמא ודברי הכל היא אלא ר' יהודה פליג: **והוי חתיכה.** דטעמא לאו משום פתיחת הקבר בלא דם הוא אלא בחתיכה עצמה סבירא ליה דהויא דם וכגון שהיא מארבעה מיני דמים: **ולהך לישנא כו'.** כדאמרן לעיל בשמעתין: **יצירה.** ויצר ה' אלהים [ט](את חית השדה ואת) עוף וגו'[י] וכתיב באדם[כ] וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה ורבנן לית להו גזירה שוה: **תנין.** דג גדול. ואמאי תנן [כא.] המפלת מין דגים טהורה: **זו היא שיבה זו היא ביאה.** כלומר ילפינן גזרה שוה משיבה לביאה כמו דהוו תרוייהו שיבה או תרוייהו ביאה מה שיבה חולץ וקוצה וטח כו': **ועוד.** גבי אדם נמי כתיב בריאה דכתיב ויברא אלהים את האדם בצלמו ונילף בריאת דגים מבריאת אדם: **ויברא.** דאדם לגופיה: **וייצר לאפנויי.** לגזירה שוה ודנין ג"ש לחיה ולעוף דכתיב בהו יצירה דדמי מדלדמי: **מופנה.** גבי אדם דהא כתיב ויברא: **ומופנה גבי בהמה.** כדמפרש דהא כתיב ויעש אלהים את חית השדה[ל] וגו': **גבי אדם מופנה.** דהא כתיב וייצר: **גבי תנין לאו מופנה.** דלא כתיב קרא אחרינא: ופרכינן **גבי תנין נמי מופנה הוא דכתיב.** בקרא דויעש ואת כל רמש האדמה: **ומאי נפקא מינה.** דניחא לך למילף משני צדדין טפי: **כל ג"ש שאינה מופנה כל עיקר אין למדין הימנה.** ואפילו אין להשיב: **אין משיבין.** ואפי' יש להשיב: **לרבנן למדין.** הימנה אם אין להשיב ואם יש להשיב משיבין. והך פלוגתא דרבי ישמעאל ורבנן שמואל גמרא גמיר ליה מרביה וכאן הוא מקומה ואינה לא במשנה ולא בברייתא:

להכי

מסורת הש"ס

א) [תוספתא רפ"ד], ב) לקמן נד: נו., ג) [לעיל כא: נדפס בצידו בשם רש"ל דצ"ל רבי יוחנן], ד) עירובין נא. יומא ב: מכות יג: יבמות יז: נזיר ה. הוריות ח: מנחות ד. ודף מה: בכורות לב. חולין פה., ה) [שלשה תיבות הללו משום ר' ישמעאל צריכים תיקון], ו) [שבת סד.], ז) [לקמן נד:], ח) [לעיל כא.], ט) [צ"ל מן האדמה כל חית השדה ואת כל], י) [בראשית ב], כ) [שם], ל) [הארץ רש"ש], מ) [וע"ע תוס' יומא ב: ד"ה הנ"מ ותוס' מנחות ד. ד"ה מאי נ"מ],

◆

תורה אור השלם

1. וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הַתַּנִּינִם הַגְּדֹלִים וְאֵת כָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרֹמֶשֶׂת אֲשֶׁר שָׁרְצוּ הַמַּיִם לְמִינֵהֶם וְאֵת כָּל עוֹף כָּנָף לְמִינֵהוּ וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב: בראשית א כא
2. וְשָׁב הַכֹּהֵן בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי וְרָאָה וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בְּקִירֹת הַבָּיִת: ויקרא יד לט
3. וּבָא הַכֹּהֵן וְרָאָה וְהִנֵּה פָּשָׂה הַנֶּגַע בַּבָּיִת צָרַעַת מַמְאֶרֶת הוּא בַּבַּיִת טָמֵא הוּא: ויקרא יד מד
4. וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם: בראשית א כז
5. וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת חַיַּת הָאָרֶץ לְמִינָהּ וְאֶת הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְאֵת כָּל רֶמֶשׂ הָאֲדָמָה לְמִינֵהוּ וַיַּרְא אֱלֹהִים כִּי טוֹב: בראשית א כה
6. וַיִּצֶר יְיָ אֱלֹהִים מִן הָאֲדָמָה כָּל חַיַּת הַשָּׂדֶה וְאֵת כָּל עוֹף הַשָּׁמַיִם וַיָּבֵא אֶל הָאָדָם לִרְאוֹת מַה יִּקְרָא לוֹ וְכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא לוֹ הָאָדָם נֶפֶשׁ חַיָּה הוּא שְׁמוֹ: בראשית ב יט

◆

גליון הש"ס

גמ' לר' ישמעאל למדין כו'. מדברי תוס' נזיר מח ע"ב ד"ה ולאחותו מבואר דהיה להם הגי' כאן בהיפוך דר"י ס"ל למדין ומשיבין:

◆

הגהות מהר"ב רנשבורג

א] גמ' אם נמוחו טמאה א"ה. עי' ש"ך סי' קפח ס"ק יז ודוק ועי' בהשגות הרז"ה לבעל הנפש בשער הפרישה אות ג':

◆

תוס' הרא"ש (המשך)

לר' מאיר אלא לרבנן מא"ל ה"מ למיפרך נמי לר' מאיר הניחא לרב יהודה אלא לר' יוחנן ולר' (מאיר) [ינאי] דמפרשי טעמא אחרינא לקמן לר' מאיר מא"ל: **הואיל** ונאמר בו בריאה כאדם. אע"ג דג"ש דיצירה ניתנה ודבריאה לא ניתנה זו היא שיבה זו היא ביאה והא תנא דבי ר' ישמעאל וליכא למימר ה"מ היכא דליכא דדמי ליה אבל היכא דאיכא דדמי ליה מדדמי ליה ילפינן כדאמר בפ' כיסוי הדם דשאני התם משום שאי אפשר לקיים את שניהם דאי גמרינן שחיטה משחיטה הוי שחיטה שאינה ראויה שמה שחיטה ואי גמרינן שחיטה מטביחה לא הוי שמה שחיטה הלכך שבקינן טביחה וילפינן משחיטה אבל הכא איכא למיגמר תרוייהו: **ניגמר** בריאה מבריאה. כלומר אפי' אי ליתא להא דר' ישמעאל לגבי הא משום דאית ליה למיגמר מדדמי ליה אע"ג דלא סתרי אהדדי לגבי הא ודאי אית לן למימר דכשנאמרה למשה מסיני יצירה מיצירה ה"ה בריאה מבריאה כיון דמשמעות בריאה ויצירה שוין: **אמרי** ויברא לגופיה. לפי שנאמר תחילה. אדרבה ויצר לגופיה מיהא כיון דנתקבלה ג"ש יצירה יצירה וכי שבקינן יצירה יצירה ונילף בריאה בריאה כיון דאפשר לומר (או) הכי מסתברא למימר יצירה יצירה שנאמרה למשה מסיני וי"ל דמיסתבר ליה טפי למימר יצירה לגופיה שהיא מפרש עיקר היצירה: **ולרבי** ישמעאל מאי איכא למופנה מצד אחד למופנה משני צדדין דבשלמא לרבנן ניחא דילפינן יצירה מיצירה דמופנה משני צדדין דאין משיבין אלא לר' ישמעאל כיון דתרוייהו אין משיבין מאי איכא בין מופנה מצד אחד למופנה משני צדדין ומשני דלהכי אפנייה רחמנא לבהמה משני צדדין כי היכי דלא תיגמר ממופנה מצד אחד וא"ת לא לפנייה לבהמה כ"א מצד אחד דלא ליכתוב גבי אדם אלא או יצירה או בריאה דהשתא הוי ג"ש דבהמה מופנה מצד אחד ודתנין לא הוי מופנה כלל וי"ל דאי לא מופנה גבי אדם הוה ילפינן בריאה דתנין